

Жарко Требјешанин

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
Универзитет у Београду
zarkotr@fasper.bg.ac.rs

Стереотип *мајке* у српском језику*

Апстракт: Реч *мајка* у свим културама спада у онај мали број најосновнијих речи као што су *сунце, живот, човек, дете, Бог, душа, земља*, од којих је сачињено језгро језичког сазнања људи. Рад у сажетом виду представља истраживање стереотипне представе мајке, како се она манифестује у језичкој слици света младих савремених припадника српске културе. Испитали смо за ову прилику посебно конструисаним лингвистичким упитником узорак студената (оба пола, са четири факултета Универзитета у Београду) да би сазнали шта за њих значи типична мајка, које су јој особине, шта је њена главна црта личности, у чему она налази смисао свог живота и сл. Резултати истраживања семантичког поља лексеме *мајка* показују да се у реконструисаној стереотипној представи типична мајка појављује као она која воли своју децу, брижна је, нежна, пажљива, пожртвована, која нема слободног времена и зато, зарад деце и породице, често занемарује себе и своје личне и професионалне потребе.

Кључне речи: мајка, језик, култура, језичка слика света, стереотипна представа

Начин на који припадници неке културе класификују и интерпретирају појаве физичког и социјалног света у великој мери зависи од лексике и устаљених „језичких обичаја“ у датој култури, сматра антрополог Едвард Сапир (Sapir 1984). Да наше поимање света зависи од лексичког фонда и од граматике језика који смо усвојили, слаже се и Бенџамин Ли Ворф. „Ми анализирамо природу дуж линија које су засекли наши матерњи језици“, тврди овај лингвиста и антрополог (Vorf 1979, 143). На утицај језика на мишљење, ставове и предрасуде припадника неке културе указала је данас већ класична Сапир-Ворфова хипотеза.

---

* Текст је резултат истраживачког рада на пројекту „Народна култура Срба између Истока и Запада“ (177022), који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Савремена етнолингвистика и културолошко-антрополошка лингвистика обновиле су значај Сапир-Ворфове хипотезе о језичком релативизму за истраживање психолингвистичких и антрополошких проблема. Етнолингвистика проучава народну слику света и човека закодирану у језику и језичким творевинама (Bartminjski 2011, 44). Средишња тема ове савремене лингвистичке дисциплине, која је последњих деценија у експанзији, јесте проблем језичке, наивне слике света, различите од научне. *Језичка слика света (JCS)*, која повезује језик, културу и мишљење, заправо је субјективна интерпретација стварности, која се темељи на заједничким вредностима и веровањима припадника исте културе. Теорија језичке слике света почива „на претпоставци да је у језику кодирано одређено друштвено усаглашено знање о свету и да се то знање може реконструисати и вербализовати у виду комплекса судова о људима, предметима и догађајима.“ (Bartminjski 2011, 430).

Представа мајке у језичкој слици света

Пошто је знање о свету уграђено у језику, то омогућава истраживачу да анализом лексике и језичких израза открије како једна културно-језичка заједница концептуализује стварност. Анализа семантичког садржаја речи, посебно „главних речи“, које класификују и фиксирају колективно искуство, омогућава приступ сазнајној „сфери идеја и представа важних за културу“ (Bartminjski, 2011).

Мајка (мама) је реч која у свим културама и свим епохама спада у онај мали број најосновнијих, главних речи као што су *сунце, вода, живот, човек, дете, Бог, душа, земља, срећа*, од којих је сачињено језгро језичког сазнања људи. Ове кључне речи убрајају се у најфреквентније речи језика које се прве науче и које се најлакше могу дозвати у свест. Колико је реч *мајка* лако доступна и важна у менталном лексикону,¹ најбоље указује податак да се она као асоцијација јавља укупно чак 599 пута на 98 различитих стимулуса (од укупно 600) у *Обратном асоцијативном речнику српског језика* (Dragičević, Piper, Stefanović 2011, 284). Занимљиво је и значајно да реч *мајка* има фонетску сличност у многим, чак и удаљеним, несродним језицима (нем. *Mutter*, рус. *мать*, франц. *mere*, перс. *мама*, итал. *madre*, енг. *mather*, чешки *tata* итд.).

¹ Појам *менталног лексикона*, битан појам савремене психолингвистике, односи се на посебан домен у семантичкој меморији у којем су ускладиштене представе речи неког језика са свим њиховим лингвистичким карактеристикама (Kostić 2006, 256–278)

Однос с мајком је најосновнији људски однос и најважнији за опстанак и нормалан развој детета. Мајка рађа дете, брине се о њему, штити га, храни, негује. Представа мајке у свести, али и у несвесном човека је изузетно важна и у највећој мери универзална, митска, архетипска². Наиме, у сваком народу, у свакој култури постоји појам мајке и реч која га означава. Одређена, конкретна представа мајке, међутим, разликује се од културе до културе и од једне до друге епохе. Наизглед чини се да нема тако општељудског, „природног“ појма као што је појам „мајке“, јер је то чисто биолошка, вечита и универзална категорија. Ипак, то није тачно. Наиме, свака конкретна представа мајке је културни конструкт, чији садржај варира од културе до културе, пошто је одређена социјалним нормама, вредностима, веровањима и целокупним одређеним погледом на свет. Представа мајка у нашој Западној култури каква је била пре два-три века, разликује се у великој мери од савремене. Промене у поимању мајке и мајчинства уочљиве су и у последњих пола века.

У реконструкцији древне, архаичне представе мајке у свести, али и у несвесном припадника неке културе, као један од објективних и поузданих метода показала се анализа језика, речи, језичких израза и, посебно, фолклорних творевина (пре свега пословица, али и загонетки, заклетви, благослова, и сл). У једном раније раду сам тим путем настојао да истражим и реконструишем схватање жене, и, посебно, мајке у српској традицијској култури (Требеџанин 1985).

У овом раду, међутим, занимала ме је превасходно стереотипна језичко-културна слика детета у свести *савременог* припадника српске културе, па сам зато користио особени метод лингвистичке *анкете*.

Лингвистичка истраживање стереотипне представе мајке

Наше поимање различитих категорија људи и њихових улога одређено је стереотипима („сликама у нашим главама“), стеченим раном социјализацијом, још пре личног искуства са тим људима³. Стереотипи су клишеиране представе, уграђене у наш ум добрим делом управо усвајањем специфичног језичког кода властите културе.

---

² *Архетип мајке* (Мајка земља, Мајка природа, богиња Месеца, богиња плодности) је један од најмоћнијих, а манифестује се у митовима, религији, обредима, веровањима, бајкама, песмама као симбол плодотворности, рађања, заштите, нежности, безусловне љубави. Он је повезан за *материјом, материцом, земљом, њивом, кућом, небом, морем, извором, подземним светом*. Појава архетипа мајке у свести, сматра Јунг, има свети, нуминозни и амбивалентни карактер (Требеџанин 2011, 51–54)

³ „О свету су нам говорили пре него смо га видели. О већини ствари имамо представу пре него их искусимо“, каже Липман (Lipman 1922).

Социолози, антрополози и социјални психолози стереотипе схватају превасходно као укалупљена и претежно погрешна мишљења о људима и појавама, чија је улога да учврсте постојеће круте ставове, по цену фалсификовања стварности. Лингвисти, међутим, стереотипе схватају пре само као упрошћене, језиком сугерисане, друштвено утврђене, типичне (не нужно и погрешне) колективне представе о различитим сегментима стварности. Лингвисти и когнитивни психолози сматрају да нам стереотипне представе, оваплоћене у језику, омогућавају да имамо једноставну и конзистентну слику света и да се у свету лакше сналазимо⁴.

Стереотипи су фрагменти субјективне језичке слике света, тесно повезани с називом који се односи на објект стереотипа. Управо зато, као емпиријска основа за њихову реконструкцију, могу да послуже језички називи. Стереотипни судови, као неоправдано широке генерализације, експлицитно садрже или подразумевају маркере стереотипности, на пример, *сви* (Италијани су музикални), *прави* (Словенац је вредан), *типичан* (Пироћанац је тврдица).

У савременој етнолингвистици у истраживању стереотипних, доминантних представа у некој култури, све више се користи емпиријски метод истражавања у виду *анкете* и *асоцијативног теста*. *Анкета* подразумева задавање испитаницима неколико трдњи или питања који се односе на значење неке битне речи или синтагме којом се означава стереотипни појам (нпр. *Каква је типична жена?*, *Које особине има идеална мајка?* *Добро дете је ...*), а њихов задатак је да одговоре оним што им прво пада на памет. Анкетна истраживања значења појединих кључних речи погодна су за испитивање актуелне језичке свести припадника неке културе. Истраживање током деценија промена националне језичке слике света показује њену релативну постојаност, али и тенденцију да се повремено, делимично мења у складу с измењеним друштвено-историјским приликама⁵. Анализа одговора показује како типичне особине варирају по учесталости, што указује на различит степен њихове фиксираности. Свака учесталија асоцијација представља битан семантички податак, јер „открива неку семантичку компоненту стимулуса или његову синтагматску односно парадигматску везу са другим јединицама лексичког система“ (Dragičević 2005, 77).

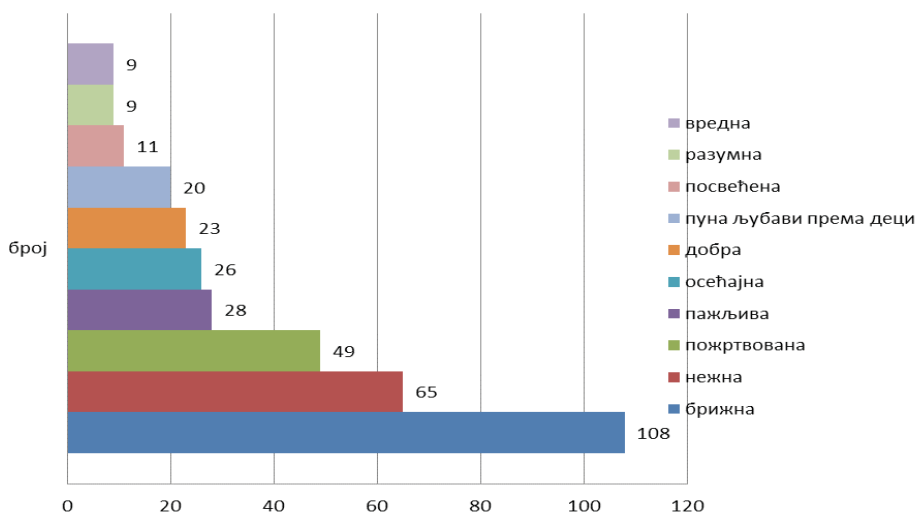
⁴ Когнитивни етнолингвисти, под утицајем Патнама (Putnam), дефинишу стереотип као наивну, лаичку језичку теорију предмета која објашњава „како неко X изгледа, како дејствује, какво је“.

⁵ Развој језичке слике света, као и њених појединих сегмената (нпр. породица, мајка, отац) може се истражити и поређењем одговарајућих језичких представа фиксираних у пословицама, фразеологизмима и изразима са представом добијеном на основу анализе одговора савремених испитаника на асоцијативном тесту (Stefanović 2012, 8).

Истраживање упитником типичних особина мајке

Савремену представу мајке у језичкој слици света говорника српског језика испитали смо техником упитника. Испитаници (укупно 126) у овом истраживању били су студенти (42) и студенткиње (84) са четири факултета Универзитета у Београду: Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Учитељски факултет, Филозофски факултет, Електротехнички факултет.

Ставке у упитнику су се односиле на *типичну мајку*, на њене особине, на њену најзначајнију особину и сл. У првом задатку тражило се да испитаници наведу неколико особина *типичне мајке* које им прво падају на памет. Стимулусу у виду речи *мајка* намерно је додат модификатор *типично*, јер се на тај начин могу добити особине које најбоље описују представу мајке каква је она по опште прихваћеном мишљењу, каква „стварно јесте“ (а не каква је идеална). Придев *типично* је битан за подстицање процеса стереотипизације. Наши испитаници, у овом случају, обично су наводили једну за другом две-три речи одговора на стимулус.

Графикон бр. 1. Особине типичне мајке

У овом задатку 126 испитаника дало је 44 различитих речи-одговора у виду придева. Резултати показују да за *особине типичне мајке* испитаници најчешће наводе: 1. *брижна* (108), 2. *нежна* (65), 3. *пожртвована* (49), 4. *пажљива* (28), 5. *осећајна* (26), 6. *добра* (23), 7. *воли децу* (20), 8. *посвећена* (11), 9. *разумна* (9) и 10. *вредна* (9) (**графикон 1**). Затим следе: 11. *привржана* (6), 12. *топла* (5), 13. *искрена* (5), 14. *сналажљива* (4), 15.

паметна (4), 16. *одговорна* (3), 17. *префињена* (3) и 18. *строга* (3). Са фреквенцијом 2 следи низ: 19. *лепа* (2), 20. *блага* (2), 21. *организована* (2), 22. *срдачна* (2) 23. *истрајна* (2) и 24. *заштитничка* (2).

Најзад, велики број особина наведен је само једном: *срећна, смирена, дарезљива, подржавајућа, толерантна, јака, упорна, одана, попустљива, храбра, љубазна, спретна, саосећајна, умерена, борбена, љупка* итд. Без *одговора* је било 11 испитаника.

Какву савремену стереотипну слику мајке у српској култури сугеришу ови резултати? Семантичко поље лексеме *мајка* је веома широко и слојевито, тј. има типичну радијалну структуру, попут концентричних кругова. У самом центру је особина *брижна* (108), која је убедљиво најчешћа стереотипна карактеристика мајке у слици света савремених говорника српског језика. Уже семантичко језгро *типичне мајке* чине, осим ове најважније особине, још и *нежна* и *пожртвована*. Особине у ширем језгру, које имају релативно високу учесталост, јесу *пажљива, осећајна, добра, пуна љубави*. Близу овог језгра су, мање фреквентне, али довољно типичне, лако препознатљиве карактеристике мајке: *посвећена, разумна* и *вредна*. Затим следе: *привржена, топла, искрена, сналажљива, паметна*, а онда са фреквенцијом 3: *одговорна, префињена* и *строга* и, најзад, са фреквенцијом 2: *лепа, блага, организована, срдачна, истрајна* и *заштитничка*.

Језик нам открива да је мајка у језичкој слици света говорника српског језика превасходно *брижно, пожртвовано, нежно, добро* и пуно *љубави женско створење посвећено и привржено детету*. На периферији семантичког поља лоциране су особине које се мање учестало приписују типичној мајци: *префињена, строга, организована, истрајна, одговорна, смирена, дарезљива, подржавајућа, толерантна, јака, одана, попустљива, храбра, љубазна, саосећајна, борбена, љупка* итд. Али то што су неке особине на периферији не мора увек да значи да су неважне за значење лексеме *мајка*. Наиме, неке од ових особина нпр. *саосећајна, срдачна, дарезљива, одана, подржавајућа, смирена, толерантна, попустљива*, и сл, управо су значајне за образовање једне комплексније и целовитије језичке представе мајке у српској култури.

У анализи језичке представе мајке ваља приметити да је она сачињена од *искључиво изразито позитивних, друштвено пожељних и високо вреднованих* особина. У низу од преко 50 различитих атрибута које се приписују мајци, *нема* ни једног негативног, социјално непожељног! Овај податак говори да је у представи мајке код савремених говорника српског језика присутна идеализована слика мајке, која има само апсолутно позитивне црте. Таква искључиво позитивна представа мајке постаје још зна-

чајнија када имамо у виду емпиријску законитост да су у српском, али и у другим језицима, доминантни, знатно бројнији придеви који означавају *негативне*, него позитивне особине људи (Dragičević 2010, 115).

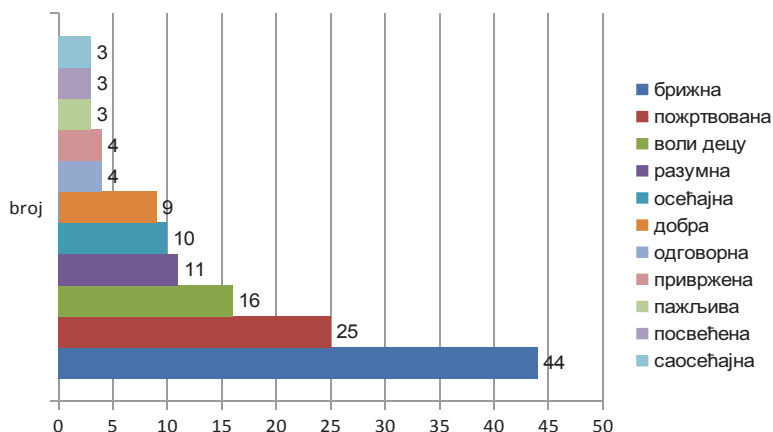
Кардинална црта мајке

Значајно је за истраживање семантике речи *мајка* утврдити и то која је главна стереотипна црта која доминира у савременом поимању значења те речи. Како би се што боље издвојила ова једна, кардинална особина, која даје печат целокупној слици *мајке*, задали смо испитаницима недовршену реченицу: *Најважнија особина мајке је ...*, а њихов задатак је био да допуне првом речју која им пада на памет. Добијени резултати изоштравају и чине јаснијом слику семантичке структуре лексеме *мајка* у самом њеном средишту. Показало се да се међу 26 наведених различитих особина као главна, *најважнија особина мајке* најчешће јавља придев *брижна* (44), што се подудара с резултатима из претходног задатка. Даље следи опадајући низ од 10 најучесталијих особина: 2. *пожртвована* (25), 3. *воли децу* (16), 4. *разумна* (11), 5. *осећајна* (10), 6. *добра* (9), 7. *одговорна* (4), 8. *привржена* (4), 9. *пажљива* (3), 10. *посвећена* (3) и 11. *саосећајна* (3). Релативно мала распршеност одговора (26) и велика учесталост (44) првог, највише рангираног одговора, указују да у српској култури заиста постоји униформно, стереотипно мишљење о томе да је *брижност* главна особина мајке.

Очигледно је и да су овде готово све само изразито цењене, позитивне особине мајке (само једном се појављује негативна особина – *досадна*). Али, у односу на онај, у претходном задатку добијени, по учесталости опадајући низ особина, низ добијен у овом задатку се, ипак, унеколико разликује. Када упоредимо ова два низа (*типична мајка* и *најважнија особина мајке*) од по једанаест особина, она су толико слична да наизглед и нема разлике. Анализа, међутим, открива неке мале али важне разлике у величини низа и у редоследу особина. Пре свега, овај други низ је знатно краћи од првог (26: 44), што је и очекивано, с обзиром на то да се у овом другом задатку тражило навођење само једне, главне особине мајке. Осим тога, постоје и разлике у рангирању придева који се јављају у оба низа. У другом низу придева, када се тражи кардинална карактеристика, иста мајчина особина *воли децу* добила је знатно виши ранг, јер је дошла са 7. места у првом низу на чак 3. место! Особина *разумна* је са 9. места у првом низу (типична мајка), сада у другом низу дошла на више, 4. место, али је особина *пажљива* са 4. места у првом низу, у другом пала на 9.

место. Занимљиво је и да особина *вредна*, која је у првом низу на 10. месту (учесталост 9), у другом низу (кардиналних особина) уопште не наводи. Ова померења у рангу неких особина мајке у другом низу свакако треба узети у обзир када се реконструише представа мајке у српском језику. Овај резултат указује да је у српској култури, у делу популације која је млада и образована, представа мајке изразито високо вреднована и у великој мери идеализована (**графикон 2**). Студенти концептуализују мајку као женско створење пуно љубави према деци, пожртвовано, осећајно, посвећено и добро. Чини се да је ова тако светла, оптимистичка представа савремене генерације припадника српске културе под утицајем оне традиционалне, патријархалне представе (Trebješanin 1985).

Графикон бр. 2. Најважнија особина мајке

Подразумеване особине: „али задатак“

Погодан начин за индиректно испитивање стереотипа је недовршена реченица, која се може довршити слободно, тако да допушта да испитаник у њу слободно, без устезања, пројектује своје имплицитно, свесно или несвесно схватање одређеног објекта. То је згодан начин истраживања стереотипа јер се људи клоне да директно испоље своје стереотипно схватање, нарочито ако је оно социјално непожељно или ако не желе да отворено покажу да имају конвенционално поимање неког предмета или појаве. Задатак типа „А (он, она) је Б (дете, девојка, политичар, глумица,

Француз, муслиман ...), али ...“ конструисан по моделу супротне реченице, која омогућава испитанику да спонтано и слободно вербализују особине супротне стереотипу (родном, професионалном, етничком итд.) који имају о некоме или нечему (S). На тај начин испитаник посредно испољава своје имплицитно стереотипно мишљење о датом објекту. У нашем истраживању задатак гласи: Допуните реченицу: „*Она је мајка, али ...*“ Завршетак реченице са карактеристикама које су супротне очекиваним када је реч о мајци, заправо, по принципу инверзије, откривају пресупонирану стереотипну представу мајке. Наиме, у овој реченици лексема „али“ је окидач за под-разумевано, општепознато значење, односно стереотипну представу мајке. Према томе, ако испитаник реченицу „*Она је мајка, али ...*“ доврши са „*не воли децу*“ или „*не брине о својој деци*“, то онда несумњиво значи да он прећутно претпоставља, подразумева да „нормална“, „права“ мајка, по неписаном правилу, *воли децу и брине о њима*.

Резултат „али-задатка“ показује да су овде испитаници продуковали чак 50 различитих одговора, што говори о великом распршењу датих одговора. Убедљиво најчешћи одговор, односно завршетак реченице „*Она је мајка, али...*“ гласио је: *незаинтересована за одгајање детета* (25). Затим, по релативно високој учесталости одговора (више од 10), следи овај опадајући низ: 2. *треба да се посвети и себи* (15), 3. *превише брине* (14), 4. *жена* (12) и 5. *пријатељ детету* (12). Потом иду средње учестали одговори (од 3–7): 6. *добра супруга* (7), 7. *не понаша се тако* (6), 8. *успешна пословна жена* (4), 9. *треба да има слободно време* (3) и 10. *да се не брине* (3). Најзад, има четири одговора са фреквенцијом 2: 11. *не воли своју децу*, 12. *не уме да кува*, 13. *некад се постави лоше* и 14. *и отац ако треба*, а највише је оних јединствених, непоновљивих (18), међу којима су ови: *воли да излази, непримерено се облачи, нема емоције, није добра, туче дете, није срећна, немарна, успева да усклади све обавезе, не треба све на њу да падне, треба да се бави још нећим, превише ради, вреднија је од оца, не служи само да је питаш шта има за јело, уме да полуди, смара, неморална, постоји и отац ...*

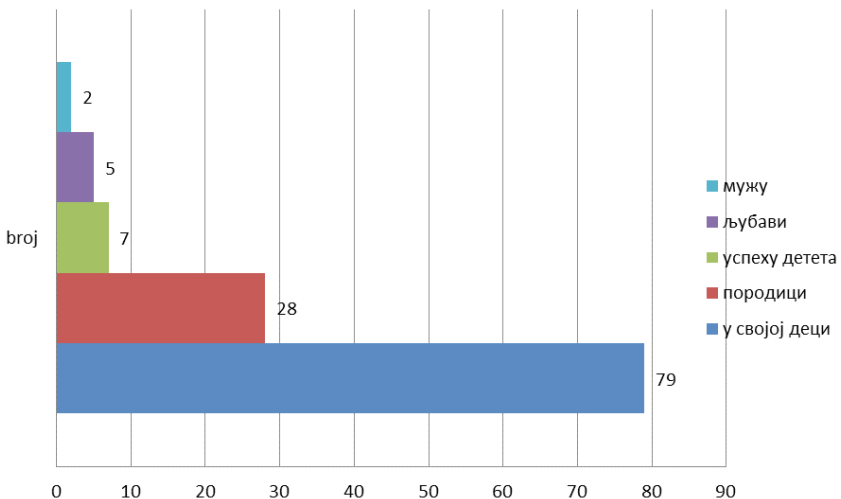
Психолингвистичка анализа ових одговора указује да се из одговора заиста може лако разоткрити општеприхваћена, подразумевана у језику кодирана стереотипна представа мајке која је *заинтересована за своје дете, воли га и пожртвовано се брине се о њему, тако да нема слободног времена и зато често занемарује себе као жену, своје личне потребе и своју пословну каријеру*. Чак и оне периферне особине, наведене свега једном или два пута, веома добро и пластично употпуњују ову стереотипну слику. Наиме, мајка је *добра, морална, вредна је, уме да кува, не туче дете, не воли да излази и да се облачи непримерено, емотивна, презапослена и*

срећна! Неки од ових одговора, међутим, могу се разумети и као критика или макар отклон од традиционалне, стереотипне улоге мајке. То су по свој прилици они који наглашавају да *превише брине и превише ради, да не треба све на њу да падне, да треба да се бави још нечим, јер она не служи само да кува и спрема* итд.

У чему је за мајку смисао живота

Да бисмо открили шта је по стереотипном мишљењу савремених говорника српског језика за мајку циљ и смисао живота, испитаницима смо дали да брзо, слободно, по свом нахођењу заврше реченицу *Мајка смисао живота налази у ...*

Код овог задатка у одговорима је било најмање распршивања, свега 10 различитих одговора добијених од 126 испитаника! Први по учесталости одговор ... *у својој деци*, има изузетно велику учесталост (79)! Затим, следе одговори: 2. *породици* (28), 3. *успеху детета* (7), 4. *љубави* (5), 5. *мужу* (2). И, најзад, има само пет непоновљених одговора: *кући, каријери, лепоти, цвећу и помагању*. Овако мала распршеност одговора и веома велика учесталост првог по рангу одговора (којем би се могао придружити и трећерангирани) указује на изузетно високу стереотипизацију смисла мајчиног живота, који је по готово општем мишљењу у *посвећености својој деци, њиховом успеху и породици*. Све остало у њеном животу – *љубав, муж, каријера* – имају тек маргиналну, занемарљиву улогу (**графикон 3**).

Графикон бр. 3. *Смисао живота за мајку*

Закључак

- На основу свих систематизованих и анализираних добијених одговора испитаника на различитим задацима, можемо да реконструирамо једну целовиту, структурисану стереотипну представу мајке у савременој српској култури. Анализа добијених одговора – високо слагање испитаника у погледу главне особине, релативно мала расутоост одговора, као и изостанак омиције – указује да у језичкој слици света код наших младих, образованих људи постоји у великој мери стереотипна, широко распрострањена и укалупљена представа прототипне, *типичне мајке*. Битне саставнице ове стереотипне слике су следеће.
- Мајка је *жена која нежно воли и брине се о деци*.
- Она је *брижна, добра, осећајна, преваходно заинтересована за добробит деце, пожртвована и посвећена деци* (по цену занемаривања своје улоге жене и својих потреба и интереса).
- *Свој смисао живота она налази у деци, у њиховом успеху и у добробити породице*.

Овако, анкетним путем добијен савремени лаички појам *мајке*, разликује се по свом богатству и ширини значења од сиромашније, апстрактније лингвистичке речничке дефиниције. У *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика*, у одредници *мајка* прво, основно значење је: „1. а) *жена у односу на дете, децу коју је родила*“, затим под б) *реч којом се оловљава старија жена ...*, а под 2. *матица (пчелиња) ...*“ У овој речничкој дефиницији у прва два главна значења не наводе се особине мајке као што су *брижна, нежна*, а које су примарне у језичкој свести савремених говорника српског језика. Истина, под 3. се спомиње „*особа која има заштитнички, родитељски однос према некоме ...*“, а тек под 4. „...*она која која је извор животних добара, која храни, хранитељка, родитељка*“ (RSANU, 11, 1981, 779–780). Међутим, у *Асоцијативном речнику српског језика* међу првих десетак најчесталијих асоцијација одговора на реч-стимулус *мајка* јављају се: *љубав* (169), *нежност* (26), *топлина* (14), *срећа* (11) итд. (Piper, Dragičević, Stefanović 2005, 283), што се у великој мери поклапа с резултатима мог истраживања.

На крају, за нека даља истраживања могу се поставити два важна питања:

Колико се ова данашња стереотипна слика мајке разликује од њене традиционалне представе у нашој патријархалној култури? У којој мери и у чему се представа мајке у савременој српској култури слаже, а чему разликује од представе мајке у другим културама?

Додатак:
УПИТНИК О ЗНАЧЕЊУ РЕЧИ

Факултет: _____

пол: М   Ж

Мајка

Особине типичне мајка су: _____

Најважнија особина мајке је _____

Она је мајка, али ... _____

Мајка смисао живота налази у _____

Literatura

- Bartmiński, J. 2011. *Jezik – slika – svet: etnolingvističke studije* (prir.) D. Ajdačić. Beograd: SlovoSlavia.
- Dragičević, R. 2005. „Verbalne asocijacije u semantičkim istraživanjima“. U *Asocijativni rečnik srpskoga jezika*, Piper, P., Dragičević, R., Stefanović, M. Beograd: Beogradska knjiga.
- Dragičević, R. 2010. *Verbalne asocijacije kroz srpski jezik i kulturu*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.
- Piper, P., Dragičević, R., Stefanović, M. 2005. *Asocijativni rečnik srpskoga jezika*. Beograd: Beogradska knjiga, Službeni list SCG i Filološki fakultet.
- Dragičević, R., Piper, P., Stefanović, M. 2011. *Obratni asocijativni rečnik srpskoga jezika*. Beograd: Službeni glasnik, Beogradska knjiga.
- Kostić, A. 2006. *Kognitivna psihologija*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Lippman, W. 1922/2015. *Public Opinion*. New York: Hartcourt & Brace.
- Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, tom 11. 1981. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik SANU.
- Rot, K. 2000. *Slike u glavama*. Beograd: XX vek.
- Sapir, E. 1984. *Ogledi iz kulturne antropologije*. Beograd: Prosveta.
- Stefanović, M. 2012. *Jezička slika porodice u ruskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Trebješanin, Ž. 1985. Predstava žene u srpskim narodnim poslovicama. *Psihologija* 3–4.
- Vorf, B. L. 1979. *Jezik, misao i stvarnost*. Beograd: BIGZ.

Žarko Trebješanin

Faculty for Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade, Serbia

Stereotype of the mother in the Serbian language

The word mother in all cultures belongs to the small number of most elementary words such as sun, life, man, child, God, soul, earth, which make up the core of linguistic knowledge of people. The paper represents in a concise way research of the stereotypical notion of the mother, as it is manifested in the linguistic image of the world of young contemporary members of the Serbian culture. We examined, with a specially constructed for this occasion linguistic questionnaire, a sample of students (both genders, from four faculties of the University of Belgrade) to find out what the typical mother meant for them, what are her characteristics, what is her main line of personality, in what she finds the meaning of her life and similar. The results of the research of the semantic field of the lexeme mother show that in the reconstructed stereotypical notion a typical mother appears as the one who loves her children, is caring, tender, attentive, devoted, having no free time and therefore, for the sake of children and family, often ignores herself and her personal and professional needs.

Key words: mother, language, culture, linguistic image of the world, stereotypical notion

Le stéréotype de la mère dans la langue serbe

Le mot mère dans toutes les cultures appartient à ce petit nombre de mots fondamentaux comme soleil, vie, homme, enfant, Dieu, âme, terre, dont est fait le noyau de la connaissance linguistique des hommes. Le travail présente sous une forme réduite une recherche sur la représentation stéréotypée de la mère, comment elle se manifeste dans l'image linguistique du monde des jeunes représentants contemporains de la culture serbe. Nous avons réalisé pour cette occasion un questionnaire linguistique spécialement conçu sur un échantillon d'étudiants (des deux sexes, provenant de quatre facultés de l'Université de Belgrade) pour savoir ce qui est pour eux une mère typique, quelles sont ses qualités, son principal trait de personnalité, en quoi elle trouve le sens de sa vie etc. Les résultats de l'étude du champ lexical du lexème "mère" montrent que dans la représentation stéréotypée reconstruite, la mère typique apparaît comme celle qui aime ses enfants, qui est affectueuse, tendre, attentive, dévouée, qui n'a pas de temps libre et qui pour cette raison, à cause des enfants et de la famille, néglige sa propre vie et ses besoins aussi bien personnels que professionnels.

Mots clés: mère, langue, culture, image linguistique du monde, représentation stéréotypée

Primljeno/ Received: 16.9.2017.

Prihvaćeno / Accepted: 20.12.2017.